

Vlada je na 195. redni seji dne 26. 3. 2026 sprejela Krajinsko politiko Slovenije - Krajina – vrednota in dediščina za prihodnost

1 Uvod

Krajina je naša skupna dediščina in razvojni vir, del individualne, družbene in narodne identitete. Je odraz razvoja, rabe prostora, varstva narave in kulturne dediščine, tradicij in vrednot, obdobja blaginje in kriz ter pomemben dejavnik naše skupne prihodnosti. Kakovostna krajina je ena ključnih prepoznavnih značilnosti države in kot taka pomemben nacionalni simbol. Vitalna, z ohranjenimi naravnimi prvinami, vzdrževana in urejena krajina krepi prepoznavnost, kakovost in privlačnost prostora ter njeno uporabno in dejansko vrednost. Krajina s poselitvenimi območji in morjem sooblikuje prostor.

Slovenija je v letu 2003 ratificirala Konvencijo Sveta Evrope o krajini¹, v nadaljnjem besedilu: EKK, po kateri izraz krajina pomeni *»območje, kot ga zaznavajo ljudje in katerega značilnosti so plod delovanja in medsebojnega vplivanja naravnih in/ali človeških dejavnikov«*. Opredelitev smiselno povzema tudi Zakon o urejanju prostora².

Glede na stopnjo preoblikovanosti različnih prvin in lego slovenskih krajin jih lahko razvrstimo na pretežno naravno, kulturno in mestno krajino.

Slovenska ustava³ določa pravico posameznika do kakovostnega okolja, kamor lahko prištevamo tudi kakovostne krajine in njihovo ohranjanje ter odgovorno in premišljeno poseganje v prostor.

V Sloveniji je krajina obravnavana s posameznih vidikov v različnih resornih dokumentih, politikah, zakonih, programih, strategijah in upravljaljskih načrtih, vse od normativne in strateške do izvedbene in upravljaljske ravni. Vendar obravnava krajine v posameznih dokumentih večinoma ostaja v sektorskih okvirih, manjka pa celovita in medresorsko povezana ter usklajena obravnava.

S krajinsko politiko država vzpostavlja celoviti okvir za povezano varstvo, načrtovanje in upravljanje krajine na vseh ravneh. Krajinska politika v skladu z EKK vzpostavlja dejanske možnosti za *»izražanje splošnih načel, strategij in smernic pristojnih organov z javnimi pooblastili, na podlagi katerih se lahko sprejemajo posebni ukrepi za varstvo, upravljanje in načrtovanje krajin«* in se nanaša na vse krajine, saj vključuje naravna, podeželska, mestna in primestna območja ter tudi kopenska in morska območja ter celinske vode. Krajinska politika je zaveza države za dejavno usklajevanje različnih vidikov načrtovanja, upravljanja, razvoja in varstva krajine, ki temelji na dobrem in povezanem delovanju deležnikov za ustvarjanje sinergij in preprečevanje razvrednotenja krajine.

2 Namen in cilji Krajinske politike Slovenije

Namen Krajinske politike Slovenije je vzpostaviti celoviti okvir za povezano in vključujoče varstvo, načrtovanje in upravljanje krajine ter njen dolgoročni in vsestransko skladni, kakovostni in vzdržni razvoj za izboljšanje kakovosti življenja prebivalstva ter omogočiti učinkovito povezovanje in usklajevanje pričakovanj, ciljev in ukrepov različnih področij in deležnikov.

S krajinsko politiko se:

- a) vzpostavlja trden, vseobsežen, trajen in hkrati odziven, dobro koordiniran in vključujoč okvir za sistematično varstvo, upravljanje in načrtovanje krajine;

¹ Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije o krajini (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 19/03).

² Zakon o urejanju prostora - ZUreP-3 (Uradni list RS, št. 199/21, 18/23 – ZDU-1O, 78/23 – ZUNPEOVE, 95/23 – ZIUOPZP, 23/24, 109/24, 25/25 – odl. US in 75/25).

³ Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/14 – UZ90,97,99, 75/16 – UZ70a, 92/21 – UZ62a in 98/25 – UZ74a).

- b) uresničujejo obveznosti iz Evropske konvencije o krajini in protokola na področju varstva narave in urejanja krajine Alpske konvencije⁴ ter se tako Slovenija pridružuje prizadevanjem evropskih držav za varstvo, upravljanje in načrtovanje krajin;
- c) krepi povezava med kakovostjo krajine, okoljem in človekovimi pravicami ter zdravjem prebivalstva, kakor je navedeno v Reykjavíski deklaraciji o Svetu Evrope in okolju⁵ ter v Strategiji Sveta Evrope o okolju⁶, ki poudarjata, da je pravica do čistega, zdravega in trajnostnega okolja človekova pravica ter da ohranjanje, upravljanje in načrtovanje krajine prispeva k družbeni in posameznikovi blaginji, s tem pa k izboljšanju javnega zdravja in zmanjševanju javnih stroškov za zdravje;
- d) uresničujejo cilji Agende za trajnostni razvoj do leta 2030⁷ na področju ohranjanja in izboljšanja naravnih virov in procesov v krajini, z okrepljenimi prizadevanji za ohranjanje narave in kulturne dediščine, zagotavljanjem vzdržne pridelave hrane ter učinkovitejšim prilagajanjem krajine v odprtem prostoru in naseljih podnebnim spremembam ter čedalje pogostejšim in intenzivnejšim izrednim vremenskim pojavom, kot so suše, poplave, plazovi, pregrevanje ozračja v naseljih, orkanski veter, obilne padavine;
- e) prispeva k udeležanju drugih mednarodnih dokumentov, kot so Konvencija o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine⁸, Davoška deklaracija o kulturi gradnje⁹ in z njo vsebinsko povezani Novi evropski Bauhaus¹⁰ ter priporočila UNESCO za zgodovinsko urbano krajino¹¹;
- f) prispeva k večji odpornosti naselij proti podnebnim spremembam ter k zagotavljanju višje kakovosti in varnosti bivanja, saj je s kakovostnim načrtovanjem krajine mogoče blažiti učinke ekstremnih vremenskih pojavov na zdravje in počutje prebivalcev ter varnost okolja in nepremičnin;
- g) prispeva k ohranjanju in razvoju kakovostne krajine ter s tem k uresničevanju vizije »kakovostno življenje za vse« in ciljev Strategije razvoja Slovenije 2030¹²;
- h) prispeva k udeležanju prostorske vizije, krepitvi prostorske identitete ter prepoznavnosti naselij in krajine, načrtovanju in upravljanju zelene infrastrukture in zelenih sistemov ter podeželja, v skladu s Strategijo prostorskega razvoja Slovenije 2050¹³;
- i) uresničujejo temeljna načela urejanja prostora in prostorske identitete v skladu z zakonom s področja urejanja prostora in z drugimi predpisi, v katerih je ohranjanje krajine pomemben cilj ali pomembno področje za doseganje ciljev.

2.1 Slovenska krajina – stanje, potrebe in priložnosti

Lega Slovenije na stičišču Alp, Sredozemlja, Panonske nižine in Dinaridov se kaže v podnebni in geomorfološki pestrosti, biotski raznovrstnosti, raznolikosti krajinskih regij ter pestrosti krajin, kar je velika razvojna prednost v primerjavi z drugimi državami EU. Človek se je tem naravnim danostim prilagajal že od prazgodovine, si v njih urejal možnosti za življenje ter z rabo in vzdrževanjem tudi sam pomembno prispeval k oblikovanju pestre krajine in značilnih krajinskih vzorcev v prostoru. V krajini je nekoč in danes prepoznaval tudi njeno lepoto, ki kljub subjektivni zaznavi v človeku vzbuja občutek prijetnosti, ponosa ter povezanosti s prostorom, krajino in krajem. Mogoče pa je tudi obrnjen, da degradirana krajina vzbuja negativne občutke. Povezanost človeka in krajine posebej poudarja Konvencija o krajini Sveta Evrope, ki izraz »krajina« pojasni kot »območje, kot ga zaznavajo ljudje, ki [...]«.

⁴ Zakon o ratifikaciji Protokolov o izvajanju Alpske konvencije (MPIAK), Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 28/03).

⁵ United around our values – Reykjavík declaration (Council of Europe, 2023).

⁶ Council of Europe Strategy on the Environment, United around our values for people and the planet (2025–2030), Odbor ministrov, Luxembourg, 2025.

⁷ Agenda za trajnostni razvoj, Združeni narodi, 2015.

⁸ Unescova Konvencija o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine (Uradni list RS, št. 7/93).

⁹ Deklaracija iz Davosa: Za kakovostno kulturo gradnje (Svet Evrope, Konferenca ministrov za kulturo, 2018).

¹⁰ Novi evropski Bauhaus (Evropska komisija, 2021).

¹¹ Recommendation on the historic urban landscape, UNESCO, 2011.

¹² Strategija razvoja Slovenije 2030 (Vlada Republike Slovenije, 2017) vključuje cilje: zdravo in dejavno življenje, dostojno življenje za vse, konkurenčni in družbeno odgovorni podjetniški in raziskovalni sektor, nizkoogljično krožno gospodarstvo, trajnostno upravljanje naravnih virov, zaupanja vreden pravni sistem ter varna in globalno odgovorna Slovenija.

¹³ Resolucija o strategiji prostorskega razvoja Slovenije 2050 (Uradni list RS, št. 72/23).

V novejši zgodovini so na razvoj slovenske krajine vplivale predvsem spremembe v tehnologiji rabe in obdelave kmetijskih zemljišč, širše družbene okoliščine ter razvoj, zaradi katerega se čedalje bolj zmanjšujejo zanimanje za kmetijstvo in možnosti zaposlitve na podeželju, življenje pa se zgošča v urbanih središčih. Danes na krajino vplivajo tudi podnebne in demografske spremembe, globalizacija ter potreba po večji produktivnosti v kmetijstvu. Zaradi vseh teh dejavnikov se značilna drobna parcelacija kmetijskih zemljišč izgublja, nastajajo pa novi krajinski vzorci. Dodatno se v krajino umeščajo obsežni energetski, prometni in komunalni objekti ter novi bivalni, proizvodni, kmetijski in oglaševalski objekti, ki pogosto negativno vplivajo na kakovost, bivalno ugodje ter podobo in ekološke funkcije slovenske krajine.

V nasprotju s hitrim razvojem poselitve in infrastrukturnih sistemov ter intenzifikacijo kmetijstva predvsem na ravninskih območjih se na odmaknjenih in težje dostopnih območjih, kjer so razmere za kmetijstvo in življenje zahtevnejše, nadaljujeta zaraščanje in odseljevanje prebivalcev v urbana območja. Pomemben dejavnik spreminjanja krajine so tudi spremenjeni način življenja in razvoj gospodarstva, krepitev terciarnih dejavnosti, turizma in pomena prostega časa, pa tudi konkretnim prostorskim razmeram in regionalnim značilnostim neprilagojeno arhitekturno oblikovanje, kar negativno vpliva na podobo krajine. V prihodnje bo pri varstvu, načrtovanju in upravljanju krajine čedalje večji izziv spoprijemanje s podnebnimi spremembami, nujnostjo ohranjanja kmetijskih zemljišč, preprečevanja njihovega zaraščanja in zagotavljanja možnosti za pridelavo hrane ter s spodbujanjem rabe obnovljivih virov energije. Vsi ti procesi bodo vplivali na preoblikovanje in preurejanje krajine v vseh njenih razsežnostih in pomenih.

Analiza slovenske prostorsko-načrtovalske prakse¹⁴ kaže, da je krajina v prostorskih aktih obravnavana zelo nepovezano, različno in pogosto pomanjkljivo, predvsem pa premalo celostno. To je posledica preohlapnih predpisov ter razpršenih pristojnosti in organizacije dela na področju urejanja prostora, zlasti pa v odsotnosti jasno določenih pravil, meril in obvezujočih vsebin. Posledično so številni posegi v prostor izvedeni neustrezno, prav tako so pomanjkljivi tudi merila in pogoji za vzdrževanje in upravljanje krajine.

Slovenska krajina kljub številnim razvojnim pritiskom in spremembam zagotavlja kakovostno bivalno okolje in je pomemben razvojni potencial države, regij, občin, poslovnih subjektov in posameznikov. Ohranjene izjemne krajine,¹⁵ prepoznavni krajinski vzorci in prvine so ključni nosilci prostorske identitete in prepoznavnosti Slovenije. Čeprav je na splošni, načelni ravni (ter v javni razpravi) zaznati visoko stopnjo zavedanja o pomenu urejene in kakovostne krajine, je pri posameznih prostorskih odločitvah in ravnanjih krajina kot kompleksen prostorski sistem pogosto zapostavljena, posamezni deležniki pa ravnaajo v nasprotju s splošno izraženimi vrednotami. Za zmanjševanje tega razkoraka prebivalci Slovenije, lastniki nepremičnin, strokovnjaki in raziskovalci, nosilci urejanja prostora in drugi deležniki ter odločevalci na različnih področjih in ravneh potrebujemo krajinsko politiko kot vodilo za bolj celovito in povezano delovanje ter odgovorno ravnanje s slovensko krajino. Z uveljavitvijo krajinske politike bo omogočeno, da bomo lahko vsi skupaj dolgoročno zagotavljali kakovostne krajine v skupno dobro in javno korist ter učinkovito presegali posamezne sektorske in lastniške interese z namenom ohranjanja krajinskih kakovosti. Da bi to dosegli, je nujno, da krajina kot kompleksna prostorska in kulturna vrednota in produkt družbe postane vodilo pri odločanju o razvoju. Takšno ravnanje zahteva stalen razvoj znanja na področju varstva, načrtovanja in upravljanja krajine, krepitev ozavešanja v vzgoji in izobraževanju ter razumevanja pomena krajine v splošni in ciljni javnosti.

2.2 Vodila Krajinske politike Slovenije

Krajinska politika povezuje tri področja, ključna za celovito obravnavo krajine: varstvo krajine, načrtovanje krajine in upravljanje krajine. Dejavnosti varstva, načrtovanja in upravljanja krajine se izvajajo na različnih resornih področjih in administrativnih ravneh, vzporedno ali zaporedno, za

¹⁴ [Analiza obstoječega sistema načrtovanja, varstva in upravljanja krajine v Sloveniji | Krajinska politika](#).

¹⁵ Izjemna krajina je naravna ali kulturna krajina, ki izkazuje visoko prizoriščno vrednost kot odraz ene ali več edinstvenih oziroma neponovljivih lastnosti: svojevrstne zgradbe, edinstvene rabe tal, posebnega naselbinskega vzorca ali izjemnih naravnih prvin in je kot taka prepoznavna na ravni Slovenije (ZUreP-3, 3. člen).

doseganje skupnih ciljev in želenega stanja na področju krajine pa je nujen dobro koordinirani in učinkoviti sistem, ki povezuje vsa tri področja.

Varstvo krajine

Varstvo krajine zajema varstvo vseh krajin, predvsem pa izjemnih krajin ter prepoznavnih krajinskih vzorcev in prvin, tako da se ohranja ali izboljšuje krajinski značaj. Uveljavlja se na različnih področjih: v varstvu narave in kulturne dediščine z ukrepi varstva, v prostorskem načrtovanju z optimizacijami rešitev v postopkih umeščanja posegov ali prostorskih ureditev v prostor, pri odločanju med lokacijskimi in tehnološkimi različicami in presojanju vplivov na okolje ter v okviru ukrepov kmetijske in gozdarske politike. Izvaja se na podlagi stalnega spremljanja sprememb v krajini, s sprejemanjem in izvajanjem aktov o varstvu izjemnih krajin in zavarovanju posameznih območij ter krajinskih vzorcev in prvin, pa tudi z vključevanjem krajinskih vsebin v programske ali upravljalvske dokumente različnih resorjev, ki s svojimi ukrepi prispevajo k varstvu krajine.

Načrtovanje krajine

Načrtovanje krajine temelji na stalnem spremljanju sprememb v njej ter na pripravi in sprejemanju prostorskih strateških in izvedbenih aktov. Ti z ustreznimi strokovnimi podlagami določajo strateške usmeritve, namensko rabo prostora in prostorske izvedbene pogoje za umeščanje posegov v prostor ter izvajanje dejavnosti v krajini, ob upoštevanju tudi aktov o zavarovanju, ki se nanašajo na krajino, ter so neposredni temelj za nadaljnje podrobnejše načrtovanje prostorskih ureditev, strokovno projektiranje prostorskih ureditev in izdajanje dovoljenj za posege v prostor ter kakovostne rešitve.

Upravljanje krajine

Upravljanje krajine vključuje usmerjanje rabe in vzdrževanje krajine. Izvaja se v okviru upravljanja naravnih virov (gozdovi, vode, kmetijska zemljišča, mineralne surovine), varovanih in zavarovanih območij narave in kulturne dediščine, zelenih površin in dreves v naseljih ter z dejavnim izvajanjem določil prostorskih aktov. Zlasti pri upravljanju kmetijskih zemljišč in gozdov sodeluje veliko deležnikov (poleg institucionalnih upravljavcev tudi lastniki zemljišč), poteka pa na podlagi ugotavljanja dejanskega stanja in priprave upravljalvskih načrtov resornih služb ter v skladu z razvojnimi programi in načrti, finančnimi ukrepi ter ukrepi zemljiške politike.

2.3 Temeljni cilji Krajinske politike Slovenije

Kakovostna in raznolika krajina je ključna za duševni in telesni razvoj posameznika in družbe. Uveljavljanje krajine v sistemu družbenih vrednot spodbuja pozitiven in odgovoren odnos do krajine, krepi njihov kulturni in simbolni pomen, spodbuja pripadnost prostoru ter prispeva k oblikovanju posameznikove in narodne identitete, kar je pomembno za uresničevanje človekovih pravic – vključno s pravico do uživanja kakovostnih krajin – in demokratično urejanje prostora kot temelja za doseganje trajnostnega razvoja.

Da bodo varstvo, načrtovanje in upravljanje krajine učinkoviti, je treba pozornost nameniti vsem krajinam in v vseh fazah urejanja prostora upoštevati njihovo večplastnost, večpomenskost in večfunkcionalnost. Z organizacijskimi in drugimi ukrepi naj se povežejo vsi vidiki urejanja in deležniki, ki delujejo ali gospodarijo na področju krajine, tako da se razvija njena skladna raba, ohranjata biotska raznovrstnost in krajinska pestrost ter ustvarjajo razmere za kakovostno življenje, delo in uživanje krajin, vključno s tistimi, ki izhajajo iz lastninske pravice v krajini.

Ob upoštevanju stanja slovenskih krajin in mednarodnih zavez na tem področju so temeljni cilji Krajinske politike Slovenije in usmeritve za njihovo doseganje:

1. Povečanje celovite in povezane skrbi za krajino za doseganje večje kakovosti bivanja, prilagajanje podnebnim spremembam, gospodarski razvoj in krepitev prepoznavnosti

Za ohranjanje prepoznavnosti, privlačnosti, kakovosti bivanja in razvojnih možnosti krajine ter preprečevanje njenega nadaljnjega razvrednotenja je treba:

- a) okrepiti načrtovanje prostorskega razvoja v krajini z upoštevanjem razvojnih in varstvenih vidikov, vključno z možnostmi za izboljšanje odpornosti krajine proti podnebnim spremembam v odprtem prostoru in naseljih;
- b) ohranjati prepoznavne krajinske prvine v okviru prostorskega in sektorskega načrtovanja;
- c) ohranjati in vzpostavljati krajinske prvine, ki prispevajo k blaženju učinkov podnebnih sprememb, na primer kot ponori ogljika, koridorji svežega zraka, hladnejša območja v mikroklimi mest in drugih naselij, še posebej tam, kjer so vroče točke,
- d) sistematično spremljati stanje in spremembe v krajini;
- e) dosledno izvajati presojo vplivov na krajino v okviru presoje vplivov na okolje;
- f) zagotavljati skladen razvoj podeželja, trajnostno rabo in vzdrževanje krajine, tudi s finančnimi podporami, omejevati razpršeno poselitev, kjer ta ni avtohtona, ter preprečevati in učinkovito sankcionirati nezakonite posege v prostor.

2. Izboljšanje predpisov in strateških dokumentov ter njihovega izvajanja za uresničevanje celovitih rešitev in globalnih zavez na področju urejanja krajine

Slovenija se kot podpisnica Evropske konvencije o krajini in protokola »Varstvo narave in urejanje krajine« Konvencije o varstvu Alp zavzema za izboljšanje izvajanja sprejetih zavez ter se pridružuje prizadevanjem evropskih držav na področju varstva, načrtovanja in upravljanja krajin in krepitev njene družbene prepoznavnosti. S tem namenom je treba:

- a) vključiti in ustrezno obravnavati vsebine in procese varstva, načrtovanja in upravljanja krajine v vseh ustreznih strateških razvojnih dokumentih;
- b) oblikovati predloge za izboljšanje prostorske, gradbene in povezane sektorske zakonodaje na področju krajine, tako da se ustrezno uveljavita njena večplastna naravna, kulturna, družbena, socialna in ekonomska vrednost in pomen;
- c) spodbuditi pripravo strokovnih podlag za varstvo, načrtovanje in upravljanje krajine ter vzpostaviti sistem za njihovo upoštevanje v prostorskih aktih na vseh ravneh urejanja prostora (državni, regionalni in lokalni);
- d) omogočati in spodbujati povezovanje med resorji in usklajevanje ukrepov, pomembnih za načrtovanje, varstvo in upravljanje krajine.

3. Uveljavitev in učinkovito izvajanje sistema varstva, načrtovanja in upravljanja krajine

Varstvo in razvoj krajine morata biti sistemsko urejena, ciljno usmerjena ter dolgoročna in koordinirana, med državnimi, regionalnimi in lokalnimi deležniki in ravni. Zato je treba:

- a) okrepiti strokovno službo na državni ravni, ki bo v okviru ministrstva, nosilca urejanja prostora za prostorski razvoj, skrbela za doseganje kakovostne obravnave krajine ter preglednega in usklajenega varstva, načrtovanja in upravljanja krajine v sodelovanju med sektorji in ravni;
- b) sistematično spremljati stanje, trende in spremembe v krajini (v povezavi s spremljanjem prostorskega razvoja);
- c) na enem mestu zagotoviti javno dostopne informacije o krajini v okviru prostorskega informacijskega sistema ministrstva, pristojnega za prostor, ali druge institucionalne rešitve.

4. Zagotovitev strokovnih temeljev za udejanjanje varstva, načrtovanja in upravljanja krajine ter za kakovostne prostorske rešitve

Za strokovno usklajeno obravnavo krajine je treba:

- a) poenotiti strokovno izrazoslovje s področja krajine;
- b) zagotoviti javno dostopne in redno posodobljene podatke o krajinski regionalizaciji, krajinskem značaju, prepoznavnosti krajin in izjemnih krajinah ter usmeritvah za urejanje krajine v odločevalskih in načrtovalskih procesih;

- c) oblikovati okvirne smernice za varstvo, načrtovanje in upravljanje zaokroženih krajinskih območij ter omogočiti njihovo sistemsko uporabo oziroma izvajanje;
- d) pripraviti navodila, smernice, priporočila in priročnike ter vzorčne primere in primere dobre prakse za obravnavo krajine v prostorskem načrtovanju, pri presoji vplivov na krajino, pri varstvu, načrtovanju in upravljanju ter projektiranju;
- e) uvesti v mednarodnem okolju uveljavljene standarde na področju krajinske arhitekture na vseh ravneh načrtovanja, v skladu s strokovnimi načeli in etičnimi normami Mednarodne zveze krajinskih arhitektov (IFLA);
- f) vključiti izhodišča krajinske politike v resorne politike, strategije in programe na vseh ravneh ter spodbujati medresorsko usklajevanje od strateške do operative ravni za doseganje ciljev krajinske politike in zagotavljanje sinergij med področji, ki vplivajo na krajino.

5. Opredelitev zelenega stanja krajine

Za prepoznane in ovrednotene krajine ter za izjemne krajine državnega pomena se po posvetovanju z javnostjo določi zeleno stanje krajine.

Evropska konvencija o krajini v točki D 6. člena nalaga pogodbenicam, naj določijo cilje kakovosti za prepoznane in ovrednotene krajine, in sicer po posvetu z javnostjo. Cilji kakovosti krajin se nanašajo na zeleno stanje krajine, ki ga opredelimo kot presek med strokovno ovrednotenim krajinskim značajem, družbeno-ekonomskimi procesi, prostorsko-razvojnimi izzivi ter pričakovanji družbe. Zeleno stanje se opredeli v okviru varstva, načrtovanja in upravljanja krajin na posameznem območju na podlagi strokovnih podlag in posvetovanja z različnimi javnostmi, vključno z lastniki in lokalnim prebivalstvom. Zeleno stanje opredelimo tudi za izjemne krajine državnega pomena in za prepoznavnost krajine.

6. Povečanje zavedanja o pomenu krajine kot skupne vrednote: ozaveščanje, izobraževanje in dejavna vloga prebivalstva

Za izboljšanje stanja v krajini je ključno:

- a) okrepiti zavedanje o pomenu krajine in njene raznovrstnosti za duševni in telesni razvoj posameznika in družbe;
- b) sistematično izobraževati in ozaveščati ciljne javnosti, lastnike kmetijskih in gozdnih zemljišč ter jih vključevati v urejanje prostora;
- c) povečevati zavedanje vseh prebivalcev o pomenu krajine in zvišati splošno izobrazbo o krajinskih tematikah;
- d) zagotavljati stalno in dolgoročno izobraževanje institucionaliziranih deležnikov, krajinskih arhitektov, arhitektov, urbanistov ter drugih strokovnjakov;
- e) vključevati krajinske tematike v vzgojo in izobraževanje v osnovnih in srednjih šolah;
- f) povečati obseg medijske obravnave krajinskih vsebin;
- g) spodbujati sodelovanje posameznikov, strokovnih društev in združenj, zbornic, inštitutov ter fakultet pri krepitvi kakovosti krajine.

7. Zagotovitev virov za izvedbo ukrepov za izvajanje Krajinske politike Slovenije

V skladu s priporočili Odbora ministrov Sveta Evrope se načrtovanje, varstvo in upravljanje krajine podprejo s sredstvi javnih skladov. Za izvajanje ukrepov krajinske politike se izoblikuje finančni okvir, v katerem so pregledno in operativno učinkovito povezani razpoložljivi javni in zasebni viri, namenjeni:

- a) povezovanju sredstev za prostorske, kmetijske in prehranske politike, politike krepitve odpornosti proti podnebnim spremembam, za kulturne politike ter gospodarske dejavnosti, ki na krajino vplivajo ali jim je krajina razvojni vir, in sicer tako, da bo krajina vključena v finančne okvire teh politik ter bo zagotovljeno usklajeno financiranje njihovega izvajanja;
- b) vzdrževanju in posodabljanju krajinske inventarizacije in vrednotenja ter spremljanju stanja krajine;
- c) upravljanju krajine, vključno z vzdrževanjem, obnovo razvrednotenih krajinskih območij in prilagajanjem krajine podnebnim spremembam;
- d) financiranju raziskav in ozaveščanju o tej temi, promociji Konvencije Sveta Evrope o krajini in ukrepov krajinske politike;
- e) vzdrževanju izjemnih krajin ter ohranjanju prepoznavnosti in ekoloških vrednosti krajine;

- f) vzpostavitvi mehanizmov za kakovostno načrtovalsko prakso v projektiranju odprtega prostora;
- g) vzpostavitvi mehanizmov za urejanje, upravljanje in vzdrževanje zelenih površin in dreves v naseljih ter pravnih podlag in minimalnih standardov za izvajanje obvezne gospodarske javne službe za urejanje in čiščenje javnih površin, ki vključujejo tudi javne zelene površine.

3 Ukrepi za doseganje temeljnih ciljev krajinske politike

Ukrepi so razvrščeni v pet sklopov: (1) organizacijski okvir, (2) orodja za varstvo, načrtovanje in upravljanje krajine, (3) spremljanje stanja in nadzor, (4) ozaveščanje, izobraževanje, razvoj stroke in dobre prakse ter (5) finančni mehanizmi.

3.1 Organizacijski okvir

3.1.1 Organizacijska struktura in pristojnosti za izvajanje krajinske politike

Za izvajanje krajinske politike so pristojni organi z javnimi pooblastili in drugi deležniki, katerih dejavnosti se neposredno ali posredno povezujejo z načrtovanjem, varstvom, razvojem in upravljanjem krajine.

To so:

1. ministrstvo, pristojno za prostor, je odgovorno za celostno urejanje krajine, za izvajanje Konvencije Sveta Evrope za krajino, oblikovanje krajinske politike in akcijskih načrtov, usklajevanje ukrepov na področju urejanja prostora, za sodelovanje in povezovanje z drugimi resorji in ustanovami na vseh administrativnih ravneh ter ima vlogo nosilca urejanja prostora za prostorski razvoj, vključno s krajino;
2. ministrstvo, pristojno za varstvo narave, je odgovorno za vključevanje ukrepov krajinske politike na področju ohranjanja narave;
3. ministrstvo, pristojno za rudarstvo, je odgovorno za vključevanje ukrepov krajinske politike na področju izkoriščanja mineralnih surovin;
4. ministrstvo, pristojno za vode, je odgovorno za vključevanje ukrepov krajinske politike na področju varstva in urejanja celinskih voda in morja;
5. ministrstvo, pristojno za kulturo, je odgovorno za vključevanje ukrepov krajinske politike na področju kulture;
6. ministrstvo, pristojno za okolje in presojo vplivov nanj, je odgovorno za obravnavo krajine v presoji vplivov na okolje;
7. ministrstvo, pristojno za podnebje, je odgovorno za vključevanje varstva in razvoja krajine v politiko blaženja učinkov podnebnih sprememb in prilagajanja njim ter za oblikovanje odpornih rešitev v mestni, kulturni in naravni krajini;
8. ministrstvo, pristojno za kmetijstvo in gozdarstvo ter prehrano, je odgovorno za celovito kmetijsko, gozdarsko in prehransko politiko, ki vključuje tudi ukrepe za zdravo in produktivno krajino ter ohranjanje in razvoj krajinskih prvin na kmetijskih in gozdni zemljiščih;
9. ministrstvo, pristojno za regionalni razvoj, sodeluje pri povezovanju ukrepov krajinske politike z ukrepi skladnega regionalnega razvoja, ki podpirajo in spodbujajo regijsko specializacijo v okviru regionalnih razvojnih programov;
10. javni zavodi, kmetijsko-gozdarska zbornica in druge (med)sektorske državne in regionalne strokovne in svetovalne službe ter združenja, pristojna za koordinacijo sektorskih ukrepov v praksi ter povezovanje lastnikov in drugih akterjev v krajini, ki gospodarijo s kmetijskimi in gozdni zemljišči, so odgovorni za upravljanje in ohranjanje produktivne in zdrave krajine;
11. lokalne skupnosti oziroma občine so odgovorne za urejanje prostora na lokalni ravni ter s tem tudi za uveljavljanje konvencije in izvajanje krajinske politike, za izvajanje nadzora nad skladnostjo izvajanja negradbenih posegov v prostor z občinskimi prostorskimi akti ter za ozaveščanje in svetovanje lastnikom zemljišč in investitorjem v zvezi z lokalnimi zadevami s področja urejanja prostora;
12. Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije ter Inženirska zbornica Slovenije, ki sta ključnega pomena za razvoj stroke ter dobre prakse načrtovanja in graditve, zagotavljata strokovno

usposabljanje, kakovost strokovnih rešitev, s katerimi se načrtujejo posegi v krajino, zagotavljata zahtevane standarde kakovosti planov, projektov in načrtov, ustrezno izvajanje strokovnih licenc, tj. v skladu s standardi in normativi stroke (licence PA, PKA in PPN), in inženirskih storitev ter skrbita za visoko strokovno etiko;

13. univerze, visokošolski zavodi, višje strokovne, srednje in poklicne šole ter javni inštituti s področij krajinske arhitekture, prostorskega načrtovanja, urbanizma, arhitekture, agronomije, gozdarstva, ekologije in varstva narave, varstva kulturne dediščine, geografije, geologije, pedologije, antropologije, sociologije, prostorske psihologije, geodezije, gradbeništva, evidentiranja prostora, geoinformacijskih sistemov, ki skrbijo za izobraževanje, raziskovalno in interdisciplinarno delo, razvoj znanja na različnih področjih, povezanih s krajino, ter njegov prenos v prakso;
14. regionalne razvojne agencije v vlogi pripravljavcev prve generacije regionalnih prostorskih planov, ki vključujejo krajinske zasnove in zasnove zelenih sistemov regij;
15. društva in nevladne organizacije, ki delujejo v javnem interesu na področju urejanja prostora, varstva okolja, ohranjanja narave, varstva kulturne dediščine, upravljanja voda, trajnostnega kmetijstva, ter druga strokovna društva imajo pomembno vlogo pri razvoju stroke, ozaveščanju javnosti in zagovorništvu javnega interesa ter pripravi sistemskih rešitev ali ob konkretnih (okoljsko, prostorsko in/ali krajinsko spornih) primerih.

Za učinkovito izvajanje krajinske politike na strateški, medresorski in operativni ravni sta ključna koordinacija in sodelovanje med resorji ter drugimi institucijami, ki imajo pomembno vlogo pri udeležanju krajinske politike.

Ukrepi za izboljšanje delovanja na področju krajine:

- a) Ministrstvo, pristojno za prostor, operativno skrbi za izvajanje krajinske politike, koordinacijo z drugimi resorji na tem področju, opravlja funkcijo nosilca za prostorski razvoj, ki vključuje krajino, in sicer v postopkih priprave prostorskih aktov ter presojanja vplivov na krajino, ter zagotavlja podporo na področju krajine medresorski skupini pod vodstvom ministrstva, pristojnega za prostor.
- b) Izvajanje Načrta za izvajanje Resolucije o Strategiji prostorskega razvoja Slovenije 2050 (Uradni list RS, št. 53/25).
- c) Zagotovitev sredstev za financiranje raziskav, ozaveščevalnih in promocijskih akcij glede Konvencije Sveta Evrope o krajini ter Krajinske politike Slovenije.

3.1.2 Izboljšanje koordiniranja resornih ukrepov

Krajino upravljajo številni in zelo različni izvajalci del in nalog na področju rabe in vzdrževanja, od institucij do posameznikov, ki so še posebej številni v kmetijstvu in gozdarstvu. Sektorji, za katere je krajina razvojni vir, imajo na voljo tudi različne finančne mehanizme. Če se njihovo delovanje nanaša na krajino, morajo smiselno upoštevati zahteve iz prostorskih aktov, s čimer dejansko prispevajo k njihovem izvajanju. Izvajalci pri tem delujejo v okviru sektorskih predpisov in so zato omejeni na pristojnosti s svojega področja oziroma območja in lastništva, kar lahko povzroča neusklajenosti ali nasprotja z drugimi deležniki, nesporazume ter s tem pomanjkljivo upravljanje ali celo razvrednotenje krajine. Zato je treba izboljšati koordiniranje upravljanja krajine na vseh ravneh in po celotnem ozemlju države, regij in občin.

Ukrepi za izboljšanje upravljanja krajine:

- a) Oblikovanje interdisciplinarne svetovalne službe za krajino na regionalni ravni oziroma zagotovitev povezanega delovanja obstoječih svetovalnih in upravljavskih služb (na primer kmetijske svetovalne službe, javne gozdarske službe, službe za varstvo kulturne dediščine, službe za varstvo narave, službe za upravljanje voda, službe za urejanje javnih zelenih površin v naseljih idr.), ki bo v koordinaciji s službo, pristojno za krajino na državni ravni, skrbela za celovito in na reševanje konkretnih izzivov usmerjeno svetovanje na terenu.
- b) Zagotavljanje izobraževanja svetovalcev za krepitev ustrezne obravnave krajinskih vsebin pri upravljanju.
- c) Uveljavitev skupnih celovitih ukrepov in povezanih sektorskih ukrepov, ki bodo v krajini omogočili učinkovito uresničevanje širših ciljev in zahtev iz prostorskih aktov, ter drugih ukrepov, vključno s tistimi na področju blaženja učinkov podnebnih sprememb in prilagajanja njim.

- d) Vzpostavitev dobro koordiniranega in preglednega sistema ukrepov (vključno s tekočimi in končanimi projekti, zdajšnjimi finančnimi mehanizmi, izobraževanji, razpisi ter informacijami o možnostih in omejitvah v lokalnem okolju in pri upravljalcih), kot pomoč udeležencem pri urejanju prostora, za povečanje učinkovitosti upravljanja.

3.1.3 Podatki in informacije

Vse informacije, povezane s krajino, se zbirajo na enem mestu v okviru službe za krajino na pristojnem ministrstvu, da se omogoči pregleden in lahek dostop do vseh pomembnih vsebin s področja varstva, načrtovanja in upravljanja krajine ter do finančnih mehanizmov in drugih upravljalških ukrepov, povezanih s krajino.

Ukrep za dostop do podatkov in informacij o krajini:

- a) Zagotovitev osrednje informacijske točke za urejanje krajine na pristojnem ministrstvu za strokovno in splošno javnost.

3.2 Orodja za varstvo, načrtovanje in upravljanje krajine

Nekatera prostorsko-načrtovalska orodja za urejanje krajin, na primer krajinska zasnova, druge strokovne podlage za urejanje krajine in načrt krajinske arhitekture, so že opredeljena, vendar niso ustrezno izkoriščena. Ta orodja je treba dosledneje uporabljati, bolje medsektorsko povezati in uskladiti ter po potrebi uvesti nova.

3.2.1 Krajinski terminološki slovar

Ustrezno opredeljena zbirka izrazov je temelj delovanja vsakega strokovnega področja. Zaradi različne in v nekaterih primerih celo zavajajoče uporabe izrazov, povezanih s krajino, v predpisih in praksi pri postopkih prostorskega načrtovanja in upravljanja nastajajo nesporazumi, nerazumevanje ali napačno tolmačenje (predvsem novih strokovnih izrazov), zato so tudi usklajevanja na širokem področju urejanja prostora težavna.

Ukrepa za poenotenje krajinske terminologije in njene uporabe:

- a) Priprava krajinskega terminološkega slovarja in njegovo redno dopolnjevanje kot odziv na strokovne in terminološke novosti ter vključitev v skupni terminološki slovar s področja urejanja prostora.
- b) Uveljavitev ključnih strokovnih izrazov s področja obravnave krajine – pri varstvu, načrtovanju in upravljanju krajine, v izobraževanju in pri ozaveščanju ter v predpisih in resornih dokumentih.

3.2.2 Krajinska regionalizacija, tipologija in opredelitev

Slovenija je že leta 1998 pripravila prvo regionalno razdelitev krajinskih tipov, s katero je kot ena prvih evropskih držav ovrednotila krajino na celotnem svojem ozemlju. V letu 2024 je bila končana njena posodobitev in nadgradnja, ki vključuje tudi analizo prepoznavnosti krajine in prenovljeni seznam izjemnih krajin. Prenovljena krajinska regionalizacija je ključna strokovna referenca, izhodišče za varstvo, načrtovanje in upravljanje krajine ter je prosto dostopna na spletu,¹⁶ vendar ne nadomešča potrebne podrobne analize krajine in pričakovanih sprememb ter zelenega stanja krajine v okviru posameznih prostorsko-načrtovalskih procesov na konkretnih območjih.

Ukrep za spodbujanje široke uporabe strokovne podlage s področja krajine:

- a) Uveljavitev prenovljene razdelitve krajinskih tipov kot temeljne strokovne podlage za varstvo, načrtovanje in upravljanje krajine ter kot smernice nosilca urejanja prostora za krajino na vseh ravneh prostorskega načrtovanja in presojanja vplivov.

3.2.3 Prostorsko načrtovanje in graditev objektov

Prostorsko načrtovanje je ključno orodje varstva, načrtovanja in upravljanja krajine, ki mora v različnih prostorskih kontekstih odgovoriti na številne razvojne izzive. Med njimi so najpomembnejše podnebne spremembe, pri katerih lahko na področju krajine, v urbanem in odprtem prostoru zunaj naselij,

¹⁶ [Regionalna razdelitev krajinskih tipov v Sloveniji – posodobitev 2024.](#)

zagotovimo celovite in večfunkcionalne rešitve. Veljavna zakonodaja ne vključuje temeljnih zahtev in vsebin glede krajine v okviru celovitega urejanja prostora tako pri prostorskem načrtovanju kot tudi graditvi in umeščanju objektov. Na ravni strateških prostorskih aktov zakonodaja narekuje zasnove zelenih sistemov regij in naselij ter krajinske zasnove za zaokrožena krajinska območja ali za varovana območja s področja narave in kulturne dediščine, če to zahtevajo akti o zavarovanju, ne zahteva pa celovite obravnave krajine od strateške do izvedbene in upravljaljske ravni. Krajinske zasnove in zeleni sistemi regij, ki se izdelujejo za regionalne prostorske plane, bodo dali pomembne izkušnje za praktično uveljavljanje celovite obravnave krajine ter vpogled v možne večfunkcionalne rešitve za blaženje učinkov podnebnih sprememb ter prilagajanje mest in drugih naselij njim. Z ustreznimi izboljšavami prostorske in povezane sektorske zakonodaje se lahko preseže dozdajšnje ozko resorno načrtovanje in izboljša medresorsko usklajevanje ter zagotovi ustrežnejše vrednotenje in regulacija krajine pri pripravi strateških in izvedbenih aktov na vseh ravneh. V okviru priprave prostorskih aktov na lokalni in regionalni ravni se občine spodbujajo k pripravi strokovnih podlag za krajino s poudarkom na analizi krajinskih vzorcev in prvin, ki določajo krajinski značaj in njegovo prepoznavnost, ter k opredelitvi zelenega stanja in ukrepov za njegovo doseganje. Za spodbujanje trajnostnega in kakovostnega urejanja odprtega prostora je treba okrepiti pripravo krajinskoarhitekturnih rešitev, ki zagotavljajo ekosistemske storitve. Država in občine sodelujejo z upravnimi organi v sosednjih državah pri pripravi programov za izboljšanje čezmejnih krajin na obmejnih območjih.

Ukrepi za izboljšanje obravnave krajine v okviru prostorskega načrtovanja in graditve:

- a) Opredelitev strokovnih podlag za obravnavo krajine v odprtem prostoru in na poselitvenih območjih, vzpostavitev sistema za celovit prenos krajinskih vsebin v prostorske akte in projektno dokumentacijo, uvedba ukrepov za učinkovitejše upoštevanje prostorskih aktov pri vseh posegih v prostor ter za povezovanje resorjev in ukrepov na področju upravljanja krajine.
- b) Priprava smernic nosilca za prostorski razvoj, ki vključuje tudi krajino in usmeritev za projektiranje ter izvajanje upravljaljskih nalog na področju krajine.
- c) Dopolnitev prostorske zakonodaje tako, da se poenoti izdelava strokovnih podlag za krajino v prostorskih aktih, in opredelitve zelenega stanja za posamezne krajine.
- d) Opredelitev meril za določanje prepoznavnosti krajine in izjemnih krajin (državnega pomena) Slovenije ter usmeritev za opredelitev prepoznavnosti krajin na regionalni in lokalni ravni ter krajin regionalnega in lokalnega pomena v vladni uredbi o podrobnejših pravilih urejanja prostora ob uporabi prenovljene krajinske regionalizacije.
- e) Priprava podzakonskega predpisa, priročnika z usmeritvami ali navodil o vsebinah, podrobnostih in načinu priprave strokovnih podlag ter o načinu priprave strokovnih podlag in prostorskih aktov, ki obravnavajo krajino ali posege, ki lahko pomembno vplivajo nanjo (vrednotenje krajin in opredelitev zelenega stanja krajin, krajinska zasnova, zeleni sistem, zelena infrastruktura, odlok o urejenosti naselij in krajin, javne zelene površine).
- f) Zagotovitev pravne podlage za varstvo in vzdržen razvoj izjemnih krajin in za krajinsko prepoznavna območja.
- g) Ustrezna obravnava krajine in krajinskonačrtovalskih vsebin v zakonodaji, v prostorskem načrtovanju in projektiranju.
- h) Izvajanje podpore občinam pri uveljavljanju krajinskih zasnov v okviru priprave občinskih prostorskih aktov ter izdelave načrtov krajinske arhitekture v projektni dokumentaciji v obliki navodil, svetovanja in izobraževanja.

3.2.4 Presoja vplivov na krajino v okviru presoje vplivov na okolje

Predpisi s področja varstva okolja sicer določajo (celovito) presojo vplivov na krajino, vendar pa je predvsem celovita (strateška) presoja vplivov na okolje (CPVO), ki bi lahko bila dobro orodje varstva krajine, slabo izkoriščena in precej neučinkovita na tem področju. Za izdajo mnenja o ustreznosti okoljskih poročil in sprejemljivosti vplivov plana na krajino ni pristojnega nosilca urejanja prostora. Presoje vplivov na krajino zahtevajo ustrezno znanje izdelovalcev presoj. Zato je obravnava krajine v presojanju vplivov na okolje le obrobna, krajina pa je s tem zapostavljena in neustrezno obravnavana,

kar vodi v opazne degradacije krajin. V letu 2022 je bil na podlagi ciljnega raziskovalnega projekta izdelan priročnik za presojo vplivov na krajino v okviru postopkov PVO. Njegova vsebina je smiselno prenosljiva tudi na raven okoljskega poročila (CPVO). Skupaj s prenovljeno krajinsko regionalizacijo v letu 2024 daje celovito podlago za obravnavo krajin v presojah vplivov na okolje na vseh ravneh dokumentov.

Ukrepi za izboljšanje presoj na krajino:

- a) Združitev postopkov prostorskega načrtovanja in (celovitega) presojanja vplivov na okolje oziroma krajino ter preoblikovanje (celovite) presoje vplivov na okolje oziroma krajino v opravilo, ki ima pomembno vlogo pri optimiziranju prostorsko-načrtovalskih odločitev.
- b) Okrepitev izobraževanja izvajalcev presoje vplivov na krajino.
- c) Zagotovitev dejavnega sodelovanja službe, pristojne za krajino, v postopkih presoje vplivov na okolje in celovite presoje vplivov na okolje s pripravo mnenj o ustreznosti okoljskih poročil in mnenj o sprejemljivosti vplivov planov na krajino.

3.2.5 Ohranjanje krajinskega značaja, prepoznavnosti krajin in izjemnih krajin

Ohranjenost krajinskega značaja posameznih krajinskih območij je eden od bistvenih ciljev urejanja prostora. Za opredelitev značaja krajin so pomembni predvsem prepoznavni krajinski vzorci in krajinske prvine, zato jih je treba ohranjati, nadgrajevati in obnavljati.

Na državni ravni se prednostno varujejo izjemne krajine in nacionalna prepoznavnost na podlagi prenovljene krajinske regionalizacije (2024), ki se pravno uredijo z vladno uredbo o podrobnejših pravilih urejanja prostora. V procesih prostorskega načrtovanja se lahko določijo krajine, pomembne na regionalni ali lokalni ravni, ter območja prepoznavnih značilnosti, ki se jih varuje z določili prostorskih aktov in instrumenti varstva na lokalni ravni.

Krajina se z različnimi ukrepi varuje tudi na področju ohranjanja narave, varstva kulturne dediščine in kmetijstva. Na področju ohranjanja narave to poteka z določitvijo krajinskih naravnih vrednot, krajinskih značilnosti, pomembne za ohranjanje biotske raznovrstnosti in v okviru zavarovanih območij po predpisih o ohranjanju narave. Krajina je v sistemu varstva kulturne dediščine obravnavana dvojno, kot prostorski kontekst posameznih enot dediščine in kot samostojna zvrst varstva (tako imenovana dediščinska krajina¹⁷), utemeljena na strokovnih izhodiščih in vrednotenju.

Na področju kmetijstva se varujejo krajinske značilnosti, pomembne za ohranjanje biotske raznovrstnosti z ukrepi kmetijske politike. V okviru načrtovanja krajine se varujejo tudi kmetijstva in gozdna zemljišča, s čimer se ohranjajo njihova ekološka in krajinska vrednost ter proizvodni potencial za pridelavo hrane in prehransko varnost države ter gozdni viri.

Usmeritve za varstvo krajine se tako upoštevajo pri prostorskem načrtovanju, presoji vplivov na okolje, ki naj dosledno vključuje tudi presojo vplivov na krajino, pri projektiranju in dovoljevanju posegov v krajino ter pri upravljanju krajin.

Ukrepi za zagotovitev ustreznih pravnih podlag na področju prepoznavnosti krajine in izjemnih krajin:

- a) Priprava akcijskega programa za prepoznavne krajine in izjemne krajine v skladu z Resolucijo o Strategiji prostorskega razvoja Slovenije 2050.
- b) Spodbujanje priprave odlokov o urejenosti naselij in krajine na lokalni ravni.
- c) Priprava vladne uredbe o izjemnih krajinah in nacionalni prepoznavnosti.
- d) Vključitev izjemnih krajin in prepoznavnosti krajine v sektorske načrte upravljanja.
- e) Spodbujanje deležnikov na lokalni in regionalni ravni k pripravi skupnih programov ter ukrepov za usklajevanje pri prekrivanju pravnih ureditev, ki se nanašajo na krajine, pri neskladjih ali nasprotjih v prostoru.
- f) Vključitev območij izjemnih krajin ter prepoznavnih krajinskih vzorcev in prvin med upravičena območja za ohranjanje, obnovo ter vnovično vzpostavljanje krajinskih značilnosti z instrumenti

¹⁷ Dediščinska krajina je skrajšano ime za enoto kulturne krajine, ki je po predpisih o varstvu kulturne dediščine varovana kot posebna zvrst kulturne dediščine.

kmetijske politike, politiko varstva narave, politiko varstva kulturne dediščine ter varstva in upravljanja voda.

3.2.6 Oblikovanje in upravljanje mestne krajine

Zelene površine, drevesa in druge krajinske strukture v mestih in naseljih so nepogrešljive prvine mestne krajine, pomembne za kakovost življenja prebivalcev, biodiverziteto, blažitev podnebnih sprememb in prilagajanje njim, ter so posamično ali skupaj s stavbnim fondom pomembni nosilci prepoznavnosti posameznih delov naselja ali celote. Ohranjanje zelenega odprtega prostora in kakovostne nove krajinske ureditve so pomemben del načrtovanja mestne krajine, ki zahteva celovito strokovno in interdisciplinarno obravnavo. Pomemben del načrtovanja mestne krajine so tudi območja kulturne dediščine – zgodovinskih parkov in vrtov ter drugih krajinskih ureditev urbanega prostora. V obdobju povečanja števila nepredvidenih vremenskih dogodkov je ključno redno in sistematično vzdrževanje krajinskih prvin, pa tudi načrtovanje novih oziroma dopolnjevanje z novimi krajinskoarhitekturnimi ureditvami, ki zagotavljajo ekosistemske storitve, kot so blaženje vročinskih valov, dotok svežega zraka in modro-zelene ureditve, saj to lahko bistveno prispeva k prilagajanju naselij podnebnim spremembam. Zelene površine in drevesa ter drugi odprti prostori naselij, ki se nanje ali na zaledje naselij navezujejo, se načrtno povezujejo v zelene sisteme naselij, ki kot zelena infrastruktura opravljajo številne ekosistemske storitve za prebivalstvo, biotsko raznovrstnost, ponikanje odvečne padavinske vode ter uravnavanje podnebnih ekstremov. Pozitivno vplivajo na zdravje in počutje prebivalcev ter imajo socialno, rekreativno, kulturno in simbolno vlogo. Posebno vlogo v naseljih imajo javno dostopne zelene površine z drevesi, zato je pomembna krepitev njihovega strokovnega načrtovanja in spremljanja ter vzdrževanja, ki jih izvajajo za to usposobljeni strokovnjaki (tudi z vključevanjem arboristov). Zlasti drevesa na raščenem terenu so pomembna pri blaženju učinkov podnebnih sprememb in prilagajanju njim, saj med drugim zmanjšujejo vplive vremenskih pojavov, izboljšujejo kakovost zraka, omogočajo zadrževanje in kroženje vode, senčijo površine in povečujejo biotsko pestrost v naseljih. Kljub krepitvi zavedanja o koristih posameznih dreves in drevesnih sestojev v naseljih se v praksi še vedno uresničujejo nepremišljene, nestrokovne in škodljive odločitve, ki so med drugim posledica pomanjkljivega znanja pri ravnanju z drevnino in drugo vegetacijo ali pomanjkanja sistemske zaščite dreves na javnih in drugih površinah.

Ukrepi za večjo kakovost in odpornost krajinskih prvin v mestih:

- a) Priprava podrobnejših navodil za načrtovanje zelenih sistemov v naseljih in za ravnanje z drevesi v naseljih, vključno s starimi drevesi.
- b) Priprava pravnih podlag za zaščito dreves, strokovno vzdrževanje vegetacije ter urejanje obvezne lokalne gospodarske javne službe na področju urejanja in vzdrževanja javnih površin, s poudarkom na zelenih površinah in drevesih.
- c) Izvajanje javnih natečajev za uveljavljanje kakovostnih krajinskoarhitekturnih ureditev ter krepitev prostorske in krajinske kakovosti.
- d) Vzpostavitev in krepitev rednega izobraževanja prostorskih načrtovalcev, krajinskih arhitektov in arhitektov, inženirjev in izvajalcev gradbenih del ter služb za urejanje in vzdrževanje zelenih površin in dreves.
- e) Ozaveščanje in spodbujanje prebivalcev in lastnikov k odgovornejšemu ravnanju z zelenimi površinami in drevesi v zasebni lasti.
- f) Spremljanje sprememb stanja zelenih površin v naseljih in vzpostavitev ustreznih evidenc.

3.2.7 Resorni razvojni programi in drugi dokumenti

Sektorji se vključujejo v procese prostorskega načrtovanja in graditve kot nosilci urejanja prostora s svojimi smernicami in mnenji ter mnenjedajalci po Gradbenem zakonu, pa tudi z razvojnimi pobudami in programi. Čedalje večja je potreba po učinkovitem medsektorskem usklajevanju v postopkih prostorskega načrtovanja in upravljanja krajine. Upravljanje je bistvenega pomena za uresničevanje določil prostorskih načrtov in pogojev varstva krajine ter ciljev in načel iz strateških dokumentov države, regij in lokalnih skupnosti. Za doseganje želenega stanja krajine je nujno tudi usmerjanje sektorskih ukrepov upravljavskih in drugih načrtov v ohranjanje krajinskih kakovosti in sanacijo razvrednotenih krajinskih območij.

Ukrepa za vključevanje krajine v dokumente drugih resornih področij: :

- a) Priprava usmeritev in pogojev varstva, načrtovanja in upravljanja krajine v sektorske dokumente.
- b) Vključitev krajinskih vsebin v resorne dokumente.

3.2.8 Sodelovanje in partnerstva v skupnih programih upravljanja krajine

Vključevanje splošne in zainteresirane javnosti v prostorsko načrtovanje in graditev je pomemben del demokratičnih procesov v družbi tudi na področjih varstva, načrtovanja in upravljanja krajine. Evropska konvencija o krajini v 5. členu, točka c, pogodbenice spodbuja k vključevanju deležnikov pri opredeljevanju in izvajanju krajinske politike.

Poleg povezovanja resorjev na državni ravni sta za učinkovito upravljanje krajine pomembna tudi povezovanje in sodelovanje različnih deležnikov na lokalni ravni. Lokalne skupnosti imajo pri tem posebno vlogo, saj lahko z dejavnejšo obravnavo krajinskih vsebin, razširjanjem pomena krajine in ustreznim upravljanjem pomembno prispevajo k doseganju zelenega stanja krajine na območju svojih občin. Formalno vzpostavljene pravne oblike varstva, načrtovanja in upravljanja krajine, ki se izvajajo na lokalni ravni, je mogoče okrepiti s tvornim in prostovoljnim sodelovanjem posameznih javnih in zasebnih udeležencev. Takšno sodelovanje je po potrebi mogoče tudi formalizirati z dogovorom.

Ukrepi za izboljšanje upravljalvske kulture na področju krajine:

- a) Spodbujanje nove organizacijske kulture na področju prostorskega načrtovanja in upravljanja izjemnih krajin.
- b) Spodbujanje povezovanja na lokalni ravni pri vprašanih upravljanja krajin, na primer z vzpostavitvijo delovne skupine na ravni občine ali širših razvojnih partnerstev z lastniki, prebivalci, civilno družbo in drugimi zainteresiranimi organizacijami, kot so organizacije s področja kmetijstva in gozdarstva.
- c) Razvoj in promocija dobrih praks dejavnega vključevanja javnosti v postopke prostorskega načrtovanja in upravljanja ter varstva krajin.
- d) Uvajanje finančnih ukrepov in strokovne pomoči države na lokalni in regionalni ravni kot spodbuda za sodelovanje pri pripravi in izvedbi skupnih programov upravljanja krajine.

3.3 Spremljanje stanja in nadzor

Dobro poznavanje stanja v prostoru je temeljni pogoj za oblikovanje učinkovitih ukrepov in spremljanje njihovega učinka na vseh področjih. V Sloveniji se spremljanje stanja prostorskega razvoja redno izvaja na državni ravni na podlagi zakonsko opredeljenega sistema spremljanja stanja prostorskega razvoja. Na vsaka štiri leta se pripravi poročilo o prostorskem razvoju Slovenije. Redno se spremlja tudi stanje okolja v okviru kazalcev okolja v Sloveniji. Treba je opredeliti kazalnike, s katerimi bo v obe poročili vključeno tudi spremljanje stanja krajine. V tej se dogajajo številni posegi in procesi, ki vplivajo na krajinski značaj in prepoznavnost krajine, nad katerimi bi bilo treba okrepiti nadzor.

Ukrepi za spremljanje stanja krajine:

- a) Opredelitev kazalnikov za spremljanje stanja krajine v sistemu spremljanja stanja prostorskega razvoja.
- b) Vključitev krajine v poročila o prostorskem razvoju Slovenije.
- c) Okrepitev delovanja inšpekcijskih služb s področja prostora, narave in voda na področju krajine, zagotovitev sodelovanja z drugimi inšpektorati, ki imajo posredne pristojnosti, povezane s krajino, ter izobraževanje občinske inšpekcije za nadzor nad negradbenimi posegi (po ZUreP-3).

3.4 Ozaveščanje, izobraževanje, razvoj stroke in dobre prakse

Odbor ministrov Sveta Evrope v priporočilih o promociji zavedanja o pomenu krajine v okviru izobraževanja navaja prispevek Konvencije Sveta Evrope o krajini k uresničevanju človekovih pravic in demokracije z namenom trajnostnega razvoja ter poudarja pomen in raznovrstnost krajine za duševni in telesni razvoj oziroma zdravje posameznikov in družbe. V Sloveniji je treba okrepiti zavedanje stroke in širše javnosti o pomenu in vrednotah krajine, širiti znanje o dobrih praksah ter izboljšati vključevanje vidikov urejanja krajine v izobraževalne procese.

3.4.1 Ozaveščanje

Ozaveščanje o krajinskih temah in prostorskih vsebinah, ki vključujejo tudi krajino, se že izvaja v okviru rednih dejavnosti ministrstva, pristojnega za urejanje prostora, in drugih institucij. Med dejavnosti ministrstva spadajo redna priprava meseca prostora, ki od leta 2014 poteka oktobra, vsakoletna Urbana konferenca (od leta 2015), letni cikel Pogovori stroke (od leta 2024), namenjen vzpostavljanju stalnega strokovnega dialoga, ter javni razpisi za sofinanciranje projektov promocije in ozaveščanja na področjih urejanja prostora, arhitekture, krajinske arhitekture in urbanizma, ter izvajanje podpore projektom zelene infrastrukture s sredstvi kohezijske politike 2021–2027. Ministrstvo je tudi nosilec nacionalnega izbora za evropsko nagrado za krajino, ki jo na vsaki dve leti podeljuje Svet Evrope. K ozaveščanju o krajini pomembno prispeva tudi dejavnost Društva krajinskih arhitektov Slovenije, ki vsako leto aprila izvede mesec krajinske arhitekture. Takrat s številnimi dogodki in razstavami opozarja na zanimive krajinske teme ter spodbuja javno razpravo o vlogi in pomenu krajine, se dejavno odziva na strokovne izzive in nepravilnosti ter spodbuja strokovni dialog in interdisciplinarnost. Med pomembnejše dosežke društva spadata nagradi Sveta Evrope v letih 2011 in 2025 za izobraževalno-ozaveščevalni projekt o krajinah Slovenije na predšolski in osnovnošolski ravni z naslovom »Mi urejamo krajino« (2004–2005) ter za Koncept krajinske politike, pripravljen v sodelovanju z IPoP in CIPRA Slovenija. K ozaveščanju o kakovostni prostorski praksi prispeva tudi Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije, ki s strokovnim priznanjem zlati svinčnik promovira kakovostna dela s področja arhitekture, krajinske arhitekture in prostorskega načrtovanja. Pomembni partnerji pri ozaveščanju o krajini in prostoru so tudi druga strokovna društva s področij arhitekture, urbanizma, prostorskega načrtovanja, varstva kulturne dediščine in ohranjanja narave ter druge nevladne organizacije s področja prostora, ki v okviru svojih dejavnosti spodbujajo obravnavo krajinskih tematik.

Za učinkovitejše ozaveščanje je treba dejavnosti dodatno okrepiti, več pozornosti nameniti razumevanju in krepitevi pomena ter zavedanja o krajini kot skupni dobrini družbe in posameznikov ter spodbujanju interdisciplinarnega in odgovornega ravnanja z njo tako v izjemnih, prepoznavnih ali vsakdanjih krajinah Slovenije.

Ukrepi za krepitev ozaveščanja:

- a) Promocija in spodbujanje predstavljanja primerov dobre prakse ter opozarjanje na neustrezna ravnanja v krajini (tudi v okviru poročil o prostorskem razvoju države, regij in občin).
- b) Spodbujanje medijskih objav, strokovnih poročil s konferenc in dogodkov o varstvu, načrtovanju in upravljanju krajine.
- c) Podpora projektom ozaveščanja in vključevanja javnosti v procese načrtovanja, varstva in upravljanja krajine.
- d) Krepitev delovanja društev in institucij, ki delujejo na področju odgovornega urejanja prostora ter načrtovanja, varstva in upravljanja krajine, ter njihovega povezovanja.

3.4.2 Izobraževanje in raziskovanje

Za spodbujanje trajnostnega in odgovornega odnosa do krajine ter za večjo prepoznavnost njenega pomena je treba okrepiti vključevanje krajinskih vsebin v izobraževalne programe na osnovno- in srednješolski ravni ter spodbujati oblikovanje pozitivnega odnosa do krajinske dediščine v širši javnosti. Posebna pozornost se nameni izobraževanju strokovne javnosti in rednemu seznanjanju s primeri dobre prakse, tako da se zagotovi celovitost znanja ter krepí razumevanje naravnih in družbenih procesov, načela krajinskega načrtovanja, varstva in upravljanja krajine. Za izvajanje krajinske politike je pomembno tudi temeljno in aplikativno znanje s področja načrtovanja, varstva in upravljanja krajine. Okrepiti ga je treba na področju izzivov, povezanih s podnebnimi spremembami, in tudi drugih izzivov, ki jih navaja ReSPRS 2050. Potrebne so metode, ki omogočajo učinkovite in dolgoročne rešitve, s poudarkom na prilagajanju krajin ter krajinskih in povezanih načrtovalskih rešitev izzivom v odprti krajini in tudi naseljih.

Ukrepi za podporo kakovosti izobraževanja in raziskovanju krajine:

- a) Okrepiti vključevanje krajinskih vsebin v izobraževalne programe vrtcev ter osnovnih in srednjih šol.
- b) Uveljavitev strokovno usklajenih vsebin v izobraževalnih programih na vseh ravneh.

- c) Povečanje obsega krajinskih vsebin v stalnem poklicnem usposabljanju v okviru Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije in Inženirske zbornice Slovenije.
- d) Povečanje možnosti pridobivanja in uveljavljanja licenc projektantov s področja krajinske arhitekture.
- e) Preveritev možnosti za ustanovitev raziskovalne institucije na področju načrtovanja, varstva in upravljanja krajine.
- f) Spodbujanje in financiranje raziskav, vzpostavljanje podatkovnih zbirk ter vključevanje izsledkov teh raziskav v prakso varstva, načrtovanja in upravljanja krajine.

3.4.3 Promocija, primeri dobre prakse, nagrade

Za uveljavitev krajinske politike je treba omogočiti in spodbujati oblikovanje, razvoj in uresničevanje dobre prakse na vseh področjih obravnave krajine. Ti primeri se sistematično promovirajo v strokovni in širši javnosti, zagotavljati pa je treba tudi njihovo javno dostopnost. Kot glavni nosilec dejavnosti na tem področju se uveljavi služba, pristojna za krajino, ki zagotavlja sprotno vrednotenje in objavljanje primerov dobre prakse (navodil, priporočil, priročnikov, vzorčnih primerov za obravnavo krajine) v prostorskem načrtovanju, pri presojanju vplivov na okolje, pri upravljanju krajin in projektiranju krajinskih ureditev. Služba zagotavlja tudi promocijo, na primer z medijskimi objavami, pri čemer se prikažejo dobre prakse in tudi opozarja na neustrezne rešitve, hkrati pa spodbuja nagrajevanje najboljših primerov. Dodatno se spodbuja izvajanje ciljno usmerjenih projektov, ki prispevajo k razvoju in uveljavljanju inovativnih metod pri varstvu, načrtovanju in upravljanju krajine.

Ukrepi za razširjanje dobrih primerov krajinskih rešitev in znanja:

- a) Medijsko promoviranje primerov dobre prakse ter zagotavljanje ustreznega znanja in ozaveščenosti pri medijih.
- b) Spodbujanje sodelovanja strokovnih združenj, občin, društev in izobraževalnih ustanov pri promociji nagrad ter širjenju dobrih praks.
- c) Izbor kakovostnih del za slovenske candidature za nagrado Sveta Evrope, ki bodo konkurenčne na evropski ravni.
- d) Promocija nagrade Sveta Evrope za krajino kot zgled in pomoč pristojne službe za krajino kandidatom pri pripravi prijav.
- e) Vzpostavitev nagradnega sklada za nacionalno nagrado za kakovostno delovanje na področju varstva, načrtovanja in upravljanja krajine.
- f) Podpora predstavitev primerov dobre prakse in nagrajenih projektov ter izmenjavi izkušenj med deležniki.

3.5 Finančni mehanizmi

Za izvajanje krajinske politike je najpomembnejše zagotavljanje systemskega financiranja kot orodja za dejavno upravljanje najdragocenejše dobrine – edinstvene in raznolike krajine, ključne za kakovost življenja, nacionalno prepoznavnost in trajnostni razvoj. Tak ukrep je v skladu s priporočili Odbora ministrov Sveta Evrope, ki spodbuja oblikovanje javnih skladov za krajino. Ker takega instrumenta še ni, se preverijo možnosti za njegovo oblikovanje kot podpora učinkovitejšemu varstvu, načrtovanju in upravljanju krajine z namenom izboljšanja kakovosti življenja prebivalstva. Ob upoštevanju usmeritev za urejanje zavarovanih in posebnih krajinskih območij se finančne podpore ali spodbude, danes znane predvsem v okviru kmetijskih politik, ohranjanja narave in podnebne politike, lahko uveljavljajo tudi kot zaveza varstva, vzdrževanja in celovitega upravljanja krajine.

Zlasti ukrepi za varstvo, obnovo in trajnostno upravljanje krajine, ki prispevajo k blaženju učinkov podnebnih sprememb in prilagajanju njim, se lahko štejejo kot upravičeni za financiranje iz podnebnega sklada v skladu s 30. členom Podnebnega zakona. Zato se Krajinska politika Republike Slovenije pri pripravi programov in projektov usklajuje z metodologijo za uvrščanje ukrepov v program porabe sredstev podnebnega sklada, zlasti glede prispevka k podnebnim ciljem, dodatnosti in sinergij z drugimi področji v skladu z merili Podnebnega zakona. Pri presoji »dodatnosti« ukrepov se v skladu z metodologijo upošteva zlasti, ali predlagani krajinski ukrepi presegajo zakonske zahteve in standardne prakse ter prinašajo merljivo dodano vrednost pri doseganju podnebnih ciljev, ki je sicer ne bi bilo.

Ministrstvo, pristojno za prostor, v sodelovanju z ministrstvom, pristojnim za podnebje, zagotavlja vključevanje krajinskih ukrepov v štiriletni program podnebnega sklada. Vključevanje teh ukrepov v program Podnebnega sklada podpira tudi načelo »pravičnega prehoda« iz 3. točke šestega odstavka 30. člena Podnebnega zakona, saj z ustvarjanjem zelenih delovnih mest na podeželju in izboljšanjem kakovosti bivalnega okolja prispeva k socialno uravnoteženemu prehodu v podnebno nevtralno družbo.

Ukrep v podporo vzpostavitve finančnih mehanizmov na področju krajine:

- a) Priprava pregleda že uvedenih finančnih ukrepov po resorjih, ki bi jih bilo mogoče usmeriti v sinergijske ukrepe za učinkovito izvajanje temeljnih ciljev in ukrepov Krajinske politike Slovenije.